

Fekete Gyula György (statistikus, Budapesti Szociálpolitikai és Lakásügyi Bizottság tagja)

1.a) Magyarországhoz hasonlóan más európai országokban is - elsősorban a volt szocialista országok régiójában - nagymértékben visszaesett a születések száma és ezzel egyidejűleg romlottak a halandósági mutatók. A romló népesedési helyzetért felelős politikusok - éppen felelősségük elfedése érdekében - gyakran emlegetik ezt a tényt - de elfelejtkeznek két körülményről:

- Magyarországon már négy évtizede tart a népesedési válság, míg más országokban csak néhány év; azaz nekünk már nincs a jövőre nézve olyan demográfiai tartalékunk, mint másoknak, nem ugyanolyan a helyzetünk tehát, hanem lényegesen rosszabb,

- ha a társadalmi és gazdasági élet területén több országra kiterjedő gazdasági, járványügyi vagy élelmezési válság alakul ki, akkor egy ilyen helyzet inkább növeli az egyes helyi kormányok történelmi felelősségét - nem képesek ugyanis szomszédai kárából tanulni - semmint csökkenti.

b) A népesség egyszerű újratemelődsét kifejező mutatószám - a nettó reprodukciós együttható - romló tendenciája egyértelműen jelzi, hogy népesedési helyzetünk évről évre romlik. A reprodukció hetvenes-nyolcvanas években mért 0,9 körüli értéke 1983-1993 között 0,84-0,88 között ingadozott, majd rohamosan esett. A családellenes intézkedéseket több csomagban bevezető Bokros-program évében 0,75-ra zuhant a reprodukciós együttható, 1996-ban tovább esett 0,69-ra, 1997-ben várhatóan nem éri el a 0,65-os értéket sem, ami annyit jelent, hogy *jelenleg a magyar társadalom egyharmad részben nem képes önmaga újratemelésére.*

2. A reprodukciós mutatószám előbb említett leromlásának az ismeretében nagyon borúlátóan értékelem az utóbbi évek változásait. Csak olyan, gyökeresen más és évtizedekig következetesen végrehajtott családpolitikával lehetne gátat szabni ennek a nemzetpusztulási-nemzetpusztítási folyamatnak, aminek sikeres megvalósítására a négyéves kormányzati ciklusok nem nyújtanak kellő garanciát. Ahogyan az ötvenes évek végén-hatvanas évek elején alkalmazott hibás népesedéspolitika káros következményei csak a hetvenes évek második felében jelentkeztek - úgy a népesedési helyzetet javító intézkedések előnyei is csak két évtized múlva fordulnának termőre. A rövid távú érdekeiket szem előtt tartó gazdasági és politikai erők ekkora időtávlatban nem szoktak előre gondolkodni.

Ami a népesedésben legnagyobb kárt okozó Bokros-programot illeti, gazdasági koncepciótlansága miatt teljesen értelmetlen, emellett a családok számára fölösleges és elviselhetetlen terheket okozó intézkedés-csomag volt. A legégetőbb gazdasági problémáink megoldására ez a program bele sem fogott - pl. miért nagyon alacsony a magyar gazdaságban a profit/tőke hányadosa, hogyan lehetne - más, fejlődő országok kedvezményeire hivatkozva - tárgyalások révén úgy növelni külpiaacainkat, hogy ezzel egyidejűleg csak részben kelljen feloldani a hazai piacainkat védő korlátokat; milyen, a vállalkozásokat segítő, az eddig adó és amortizációs elszámolásokban rejlő korlátokat leborító intézkedés-sorozat révén lehetne növelni a kisvállalkozások beruházásait és munkelő-felvevő képességét. A Bokros-csomag „megtakarításai” olyan deviáns magánháztartások döntéseivel hasonlíthatók, amelyekben az ésszerűtlenül vásárló, hanyagul dolgozó családfők úgy teremtik meg a családi kassza pénzügyi egyensúlyát, hogy nem a kiváltó okokat orvosolják, hanem gyermekeik tej- és zöldségadagját szüntetik meg, továbbá az orvoságon és a tanszereken spórolnak. A káros következmények egyértelműek.

A gyermekintézmények, gyermekgondozási jogosultságok elleni intézkedések révén *1994 után 50%-kal (!) növekedett meg a kényszerűség miatt is háztartásbelinek - azaz nem munkanélkülinek - számító népesség létszáma!* Végző soron antiszociális intézkedések következményeként csökkent az utóbbi években a munkanélküliség aránya és nem a munkahelyteremtő program eredményeként. (Ma 100 ezerrel kevesebb munkahely van az országban, mint volt a Bokros-program előtti években, 1994-ben.) A kényszerű háztartásbeliség és az emiatti alacsony jövedelem gyermekvállalást gátló hatása egyértelmű.

3. A következmények egyértelműen károsak lesznek és nagymértékben akadályozzák majd - esetleg lehetetlenné is teszik - felzárkózásunkat az Európai Unió többi tagállamához.

Folyamatosan romló kereső-eltartott arány várható - annak minden negatív társadalmopolitikai következményeivel együtt. Mint ahogyan a hatvanas-hetvenes években az akkori hibás népesedéspolitika védelmezői sommásan „nemzethalálon borongó vészharangkongatásnak” minősítették a nyugdíjkorhatár szükségszerű felemelését megjósoló véleményeket - amely jóslatok azóta beteljesültek - úgy ma is teljes biztonsággal vélelmezhető, hogy a kialakult, *aggasztóan alacsony születésszám szükségszerűen további nyugdíjkorhatár-növelést kell, hogy kikényszerítsen.* Reális veszély lesz - elsősorban a halandóbb férfinepesség számára -, hogy az egész aktív életükben lerótt járulékaik ellenére, nagy valószínűséggel, nem érik meg a nyugdíjas éveiket.

Várhatóan tovább romlanak világpiazi versenypozícióink a bérekre rakódó magas járulékkerhek miatt. Ezt a versenyhátrányt a gazdaság csak úgy tudja elkerülni, ha az összes bérkiadáson belül - az adó- és járulékkerhek beszedése érdekében - állandóan féken tartja a nettó keresetek (végeredményben a reálbérek) növekedését. Ennek lehetőségei viszont meglehetősen korlátozottak a fekete munkavállalás ilyen esetekben törvényszerűen nagyon erős vonzereje miatt.

Szükséges infrastrukturális fejlesztések nem valósulhatnak meg és indokolt beruházások elmaradhatnak az elkerülhetetlenül megnövekvő eltartási terhek tökekiszívó, akkumulációt leblokkoló hatása miatt. Ugyanabból a GDP többletből, amelyből más országok munkahelyteremtő beruházásokat és infrastrukturális fejlesztést fedeznek - nekünk többlet-nyugdíjokat, arányaiban több egészségügyi ellátást és több időskori szociális gondozást kell fedeznünk. Emiatt nyilvánvalóan nem felzárkózunk, hanem még inkább elmaradunk majd Európától!

A magyar gazdaságtörténet a hetvenes évek közepe után már megtapasztalta a növekvő járulékkerhek tökekiszívó hatását. A hetvenes évek eleje és a kilencvenes évek közepe között a folyamatosan romló kereső-eltartott arány ellensúlyozása érdekében a munkáltatók társadalombiztosítási járulékai 10%-ról 43%-ra emelkedtek, a munkavállalók pedig 3%-ról 10%-ra. Az évről évre növekvő elvonásnak a gazdálkodók csak az időszerű iparpolitikai fejlesztések elhagyása árán tudtak eleget tenni - azaz szükséges beruházásokról kellett lemondaniuk. A gyorsan avuló géppálmány, emiatt a korszerű termékek termelésen belüli csökkenő részaránya mindaddig csak statisztikai adat volt, ameddig nem kellett szembesülnünk a világpiazi követelményekkel. 1990 után hirtelen kiderült, hogy gép- és járműállományunk jelentős hányada reménytelenül elavult, nem tud kenyeret biztosítani az őket működtető munkásságnak. Százerek kerültek utcára a járuléknövelés kényszere érdekében elodáztott fejlesztések, azaz a technológiai lépéstartás elmulasztása miatt! Paradox és groteszk következtetés ebből a folyamatból azt a megállapítást leszűrni, miszerint minnek Magyarországon népesedéspolitika, hiszen milyen sok a munkanélküli! Felcserélődött az ok és az okozat, hiszen éppen azért van sok munkanélküli, mert a növekvő eltartási terhek miatt elmaradt a szükséges gazdaság fejlesztés! A mai ördögi, hanyatlást erősítő gazdasági spirálból csak a demográfiai egyensúly megerősítését tudatosan vállaló politika jelenthet kiutat.

Az egységesülő Európa munkaerőpiacán várhatóan egyre rosszabb eséllyel tudnak fiataljaink munkahelyet szerezni. A családokra nehezedő anyagi terhek miatt a gyermekek 40%-a a létminimum környezetében él - az észak-európai országokban 3-4%, a nyugat-európaiakban 5-7% ez az arány - az iskolások egyharmada éhes, nem táplálkozik egészségesen, a sorkötelesek egynegyede alkalmatlan. A fizikai érettségen túl nyelvismeretben, számítástechnikai tudásban, felsőfokú végzettségben növekvő a magyarországi felnövekvő nemzedék elmaradása a nyugat-európai fiataloktól.

A magyar fiatalok növekvő elszegényedéséért felelős családellenes adórendszerünk is. Más országokban elképzelhetetlen, hogy az adórendszer ne igazodjon a teherbíráshoz és létminimum alatt élő családokat ugyanúgy adóztasson, mint dupla olyan jövedelemszinten élő családtagot. Elképzelhetetlen máshol a gyermekek lakóterületére kivetett - többszáz településen évi 900 Ft/m² helyi adó is.

A fekete gazdaság pozícióinak a további erősödése várható, ha fennmarad a családok teherbíráshoz nem igazodó személyi jövedelemadó mai rendszere. A társadalom jelentős része egyszerűen gyermekei eltartása érdekében kényszerül adócsalásra, és ez a magatartás azoknál is gyakorlattá válik, ahol nincs ilyen kényszer. A gyenge adómorál csak teherbíráshoz igazodó, igazságosnak elfogadott adóztatás révén lehet megerősíteni. Sajnos, a belátható időtávon belül a személyi jövedelemadó rossz adómorálja mellett a bérek növekvő eltartási terhei - a növekvő járulékok - szintén a fekete-munka verseny-pozícióit erősítik.